

Gordana Muraja, magistra prava, odvjetnik

Legitimni interes kao temelj za obradu podataka

"Legitimni interes" može biti jedan od najizazovnijih koncepata obrade osobnih podataka, a tome doprinosi i velika količina netočnih interpretacija o tome što taj izraz zapravo (ne)označava. On nije tu da ga voditelj obrade koristi kad za obradu ne postoji drugi pravni temelj koji se može iskoristiti i ne bi se smio smatrati "najslabijom vezom" ili otvorenim vratima za legitimiranje svih aktivnosti obrade podataka koje ne spadaju pod neku drugu pravnu osnovu.

Zakonitost obrade

Uz zakonitu obradu na temelju privole ispitanika, radi izvršavanja ugovornih obveza, radi poštivanja pravnih obveza voditelja obrade, radi zaštite ključnih interesa ispitanika ili druge fizičke osobe ili izvršavanja zadaće od javnog interesa, legitimni interes voditelja obrade jedan je od temelja obrade podataka navedenih u članku 6. Opće uredbe o zaštiti podataka¹ (dalje u tekstu Uredba).

Izraz "legitimni interes" koji nalazimo u citiranom članku u hrvatskom prijevodu zapravo je nedovoljno prevedeni izraz "*legitimate interest*" iz inačice na engleskom, a sama Uredba ne daje njegovu zakonsku definiciju. Stoga o sadržaju tog pojma i tome što on u kontekstu Uredbe znači treba zaključiti posredno i osloniti se na uvodne napomene Uredbe koje legitimnom interesu daju kontekst u nešto više riječi, ali i na dosadašnju praksu. Naime, i Direktiva 95/46 od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka² (dalje Direktiva), čije je važenje prestalo s početkom primjene Uredbe, također je utvrđivala legitimni interes kao jedan od temelja obrade podataka³.

Podrobnija analiza tekstova na engleskom i hrvatskom pokazuje da suštinske razlike u izričaju Direktive i Uredbe kojom je uređen legitimni interes zapravo i nema, odnosno da legitimni interes nije novost koju Uredba uvodi. Razlika u odnosu na ono što je vrijedilo prije stupanja Uredbe na snagu je u tome što Uredba postavlja ostala obvezna pravila da bi obrada bila legalna, a posebno je naglašeno i da procjena legitimnog interesa treba osobito uzeti u obzir je li ispitanik

¹ CELEX: 32016R0679; SL L 119, 4.5.2016.

² SL L 281, 23.11.1995., str. 31

³ No u hrvatskom je prijevodu Direktive upotrijebljen izraz "zakoniti interes". Iako razlike između formulacije iz Direktive i Uredbe postoje, čini se da one nisu od suštinskog značaja. Nastala razlika više je izraz nešto drugačijeg težišta Uredbe koja sada ide za time da detaljno propiše i ono što je Direktivom bilo prepušteno normiranju država članica pa je ta razlika za posljedicu imala i drugačiji način, odnosno stil izražavanja, a dio slijedi i iz različitog pristupa prijevodu.

dijete te u tome što Uredba izričito isključuje mogućnost da tijela javne vlasti koriste legitimni interes kao zakonitu podlogu za obradu podataka.

Pravno uređenje

Članak 6., stavak 1. točka f) koji uređuje legitimni interes navodi da je obrada podataka zakonita kad je *"nužna za potrebe legitimnih interesa voditelja obrade ili treće strane, osim kada su od tih interesa jači interesi ili temeljna prava i slobode ispitanika koji zahtijevaju zaštitu osobnih podataka, osobito ako je ispitanik dijete"*.

Tu prvo treba učiti da se legitiman interesa voditelja obrade mora staviti u odnos prema interesima ili temeljnim pravima i slobodama ispitanika, a nešto drugačiju formulaciju koja bolje oslikava kontekst sadrži uvodna napomena 47. koja daje i dodatno objašnjenje da treba uzeti u obzir *"razumna očekivanja ispitanika koja se temelje na njihovom odnosu s voditeljem obrade"*.

Osim samog teksta Uredbe pravni su izvor i uvodne napomene u kojima se definiraju ciljevi dokumenta koji iza njih slijedi te bi dokument zapravo trebao razraditi ono što je u uvodnim napomenama navedeno. Stoga nije nevažno što je u njima navedeno, a legitimni interes spominje se u više njih.

U uvodnoj napomeni 47. navodi se da se može smatrati da postoji legitiman interes voditelja obrade kod sprječavanje prijevара i kod obrade provedene za potrebe izravnog marketinga. U napomeni 49. utvrđeno je da se može smatrati da postoji legitiman interes za obradu za potrebe osiguravanja sigurnosti mreže i informacija, sprječavanje neovlaštenog pristupa elektroničkim komunikacijskim mrežama te zaustavljanje napada „uskraćivanjem usluge” radi sprječavanja štete na računalnim i elektroničkim komunikacijskim sustavima koju provode tijela javne vlasti, jedinice za hitne računalne intervencije, jedinice za računalne sigurnosne incidente, pružatelji elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga te davatelji sigurnosnih tehnologija i usluga.

Ovdje je zanimljivo uočiti da se u uvodnoj napomeni 49. izričito spominju i tijela javne vlasti iako sam stavak 1. članka 6. Uredbe utvrđuje da se točka f) ne može primijeniti na obradu koju provode tijela javne vlasti pri izvršavanju svojih zadaća. Napomena 47. također ukazuje da se legitimni interes ne bi mogao primjenjivati kao temelj za obradu koju provode tijela javne vlasti pri izvršavanju svojih zadaća budući da je zakonodavac dužan zakonski odrediti pravnu osnovu za obradu osobnih podataka koju provode tijela javne vlasti. Na prvi se pogled čini kao da postoji suprotnost između odredbe i uvodnih napomena - no u napomeni 49. govori se o osiguravanju sustava kojim tijela javne vlasti pružaju svoje usluge, a ne o samim uslugama.

Napomena 50. daje daljnje tumačenje da se obrada u svrhe različite od svrhe za koju su podatci prvotno prikupljeni smije dopustiti samo ako je usklađena s prvotnom svrhom te da bi to mogao biti slučaj ako je obrada potrebna za obavljanje zadaće koja se obavlja u javnom interesu ili pri izvršavanju službene ovlasti koju ima voditelj obrade, kada se pravom Unije ili pravom države članice mogu utvrditi i odrediti zadaće i svrhe za koje će se nastavak obrade smatrati usklađenim i zakonitim. U tom se kontekstu navodi nastavak obrade u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe znanstvenog ili povijesnog istraživanja ili u statističke svrhe koje bi trebalo smatrati usklađenom zakonitom obradom. Legitimnim interesom trebalo bi smatrati i ukazivanje voditelja obrade na moguća kaznena djela ili prijetnje javnoj sigurnosti i prijenos relevantnih osobnih podataka nadležnom tijelu u pojedinim slučajevima.

Daljnju dimenziju legitimnog interesa nalazimo u napomeni 47. koja utvrđuje da bi legitiman interes mogao postojati u slučaju relevantnog i odgovarajućeg odnosa ispitanika i voditelja obrade u situacijama poput one kada je ispitanik klijent voditelja obrade ili u njegovoj službi. Iako je za obradu podataka o radniku osnovna podloga ugovorni odnos, iz ovoga je vidljivo da i poslodavci mogu u nekim situacijama posegnuti za legitimnim interesom kao temeljem obrade podataka.

Napomena 48. legitiman interes i dalje razrađuje pa utvrđuje da voditelji obrade koji su dio grupe poduzetnika ili institucija povezanih sa središnjim tijelom mogu imati legitimni interes čak i za prijenos osobnih podataka unutar grupe poduzetnika za unutarnje administrativne potrebe, među ostalim za obradu osobnih podataka klijenata ili zaposlenika.

Iako su ovdje navedeni pojedini primjeri ne bi ih trebalo promatrati kao iscrpljeni popis, a s druge strane trebali bi poslužiti kao ilustracija ideje o legitimnom interesu. Da bi legitimni interes mogao biti primijenjen kao temelj za obradu podataka ključan je rezultat testa ravnoteže.

Zahtjevi koje voditelj obrade treba zadovoljiti

Upravo zbog činjenice da se ne radi o novom institutu, detaljniji izvor za informacije o legitimnom interesu kao zakonitoj podlozi za obradu podataka su i stajališta Radne skupine iz članka 29.⁴ koja je u travnju 2014. godine utvrdila 'Mišljenje 06/2014 o pojmu legitimnog interesa kontrolora podataka temeljem članka 7 Direktive 95/46/EC'⁵.

⁴ Radna skupina koju su sačinjavali predstavnici nadzornih tijela ili tijela koje imenuje svaka država članica i predstavnika tijela Zajednice te predstavnika Europske komisije osnovana je na temelju članka 29., sada već nevažeće, Direktive 95/46 sa zadaćom praćenja primjene Direktive i davanja mišljenja o njenom primjeni.

⁵ Opinion 06/2014 on the notion of legitimate interests of the data controller under Article 7 of Directive 95/46/EC, 844/14/EN, WP 217 dostupno na stranicama http://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/index_en.htm

Radna skupina iz članka 29. u spomenutim je Smjernicama izrazila stajalište da samo postojanje legitimnog interesa kao temelja obrade podataka ne znači da se voditelj obrade može na njega osloniti "po automatizmu" i da on sam može zamijeniti sve druge zakonske podloge. Da bi obrada bila zakonita i ostvarivanje legitimnog interesa kroz obradu podataka ispitanika mora biti u skladu sa svim ostalim obvezama voditelja obrade. Jedna od tih obveza nalaže evidentiranje obrade, a pod određenim okolnostima i izradu procjene učinka obrade na prava ispitanika.

Kod svake utvrđene potrebe voditelj obrade zapravo bi trebao osmisliti cijeli postupak i ispitati koji mu je od temelja za obradu podataka na raspolaganju. Ako kao podlogu za zakonitu obradu uzima svoj legitimni interes važno je razmotriti prirodu i izvor legitimnog interesa te odgovoriti na pitanje je li obrada neophodna za ostvarivanje tih interesa i kakav je njen utjecaj na prava ispitanika.

Osnovni zahtjevi

Da bi bila legitimna, odnosno da bi se mogao provesti test ravnoteže, obrada treba zadovoljiti osnovne zahtjeve:

1. Jasno i nedvosmisleno određena svrha obrade i potrebni podatci da se svrha ostvari

Samo jasno određena svrha omogućava provedbu testa uravnoteženja ostvarivanja legitimnog interesa nasuprot pravima ispitanika. Voditelj obrade svakako treba utvrditi i koji su mu podatci potrebni da bi tu svrhu ostvario, kako bi mogao provesti test razmjernosti.

2. Jasno i nedvosmisleno utvrđen legitimni interes voditelja obrade

Svrha obrade i interes voditelja ne moraju nužno biti isti. Zato je osim utvrđivanja svrhe obrade potrebno procijeniti i je li obrada podataka neophodna da bi se ostvario utvrđeni interes, a to nije moguće ako sam interes nije nedvosmisleno utvrđen, pri čemu treba dati odgovor na pitanja je li obrada neophodna za ostvarivanje temeljnog prava voditelja obrade, je li u javnom interesu ili je od koristi za društvo.

3. Podloga u propisima

Pojam "legitiman" zapravo najčešće koristimo kao pojam koji označava da neka radnja ima podlogu u propisima, u najmanju ruku da važećim propisima nije zabranjena. U tom smislu obrada mora biti u skladu s propisima, bilo propisima Europske unije, bilo propisima države članice

4. Pozitivni učinci obrade / negativni učinci ako obrada nije provedena

Jednako tako kao što je potrebno procijeniti pozitivne učinke koje će obrada donijeti voditelju obrade, treba procijeniti i negativne učinke koji će nastupiti ako obrada nije provedena.

5. Svojstva i položaj ispitanika

U ovom dijelu treba procijeniti ima li ispitanik neko od svojstava ili je u položaju koji ga svrstava u osobito ranjive skupine, primjerice je li ispitanik dijete, zaposlenik, pripadnik neke socijalno ugrožene skupine i slično. Također treba razmisliti o utjecaju obrade podataka na konkretne ispitanike s utvrđenim svojstvima / položajem.

6. Test ravnoteže

Priprema prethodno navedenih podataka omogućava test ravnoteže čija je svrha utvrditi jesu li prava i interesi ispitanika važniji nego obrada podataka jer legitimni interes voditelja obrade ne može biti ostvaren nauštrb prava koje ispitanik ima temeljem Uredbe.

Kod procjene treba u odnos staviti sljedeće čimbenike:

- prirodu i izvor legitimnog interesa
- utjecaj na ispitanike, pri čemu treba dati odgovor na pitanje uključuje li obrada podatke koji se mogu smatrati osjetljivima, koji je izvor podataka (privola ispitanika za neku drugu svrhu ili javni izvor), način obrade podataka (jesu li podatci javno otkriveni ili na neki drugi način dostupni velikom broju osoba ili se obrađuju velike količine podataka s drugim podacima (primjerice, za profiliranje u komercijalne svrhe)
- razumna očekivanja ispitanika, osobito u pogledu načina korištenja podataka i otkrivanja podataka drugima
- status voditelja i ispitanika, uključujući ravnotežu moći između njih, je li ispitanik dijete ili je po nekim svojim drugim svojstvima dio ranjive populacije
- postoji li potreba da voditelj podataka poduzme dodatne zaštitne mjere kako bi osigurao da se podatci ne mogu zlorabiti.

7. Transparentnost

Radi ostvarivanja transparentnosti, kao i kod svake druge obrade, voditelj obrade mora ispitanika obavijestiti o svim podacima koje mu nalažu odgovarajuće odredbe Uredbe, a koje nikako nije moguće navesti u jednoj kratkoj rečenici. Budući da smo više puta obrađivali temu obavijesti koje voditelj obrade daje ispitaniku, u ovom se trenutku treba zadovoljiti napomenom da i u slučaju obrade na temelju legitimnog interesa ispitanik ima sva prava pa ga voditelj obrade mora o tome obavijestiti.

8. Dokumentiranje

U skladu s Uredbom koja zahtijeva dokumentiranje obrade, voditelj obrade sve svoje zaključke i podatke treba navesti u evidenciji obrade podataka.

Legitimni interes za izravni marketing

Donošenje Uredbe obrazloženo je u njenim uvodnim napomenama kao odgovor na potrebu čvrstog i usklađenog okvira za zaštitu podataka u Uniji te potrebom da se pojedincima omogući nadzor nad vlastitim osobnim podacima i smanji pravna nesigurnost kojoj su ispitanici bili izloženi prije njena stupanja na snagu. Mnogi su članci koji su se ovom temom bavili zapravo postavljali tezu da od njenog stupanja na snagu obrada podataka neće biti moguća bez jednog od legitimnih temelja za obradu.

Iz cjelokupnog teksta Uredbe slijedi da ispitanik, u onom dijelu kojim je osobno u mogućnosti upravljati, u svakom slučaju obrade podataka mora dati barem suglasnost za obradu ili suglasnost za zaključivanje ugovora te da se ne može dogoditi da voditelj obrade nečije podatke obrađuje iako za to od ispitanika ni na koji način nije dobio suglasnost.⁶ Ovo je pitanje bilo naročito naglašeno time što se svaki korisnik interneta prije nego je Uredba stupila na snagu mogao osvjedočiti da se njegovi podatci obrađuju bez obzira je li on za to dao suglasnost. I zaista, od kako je Uredba stupila na snagu primjetne su razlike, utoliko što danas gotovo da nema mrežne stranice koja korisnika ne obavještava o vrsti obrade podataka kojoj je izložen. To je u nekim slučajevima povezano s velikom količinom podataka koje korisnik treba obraditi, politikama privatnosti koje (i dalje) rijetko koji korisnik pročita, ali se promijenilo barem to da voditelj obrade u svakom slučaju mora imati jasno utvrđenu politiku i mora omogućiti ispitaniku da se s njome upozna, a mora mu omogućiti i ostvarivanje svih onih prava koja ispitanik po Uredbi mora moći ostvariti.

Copyright © Gordana Muraja 2019.

⁶ Naravno, ostaje i dio u kojem je voditelj obradu zasnovao na propisu i obvezama koje ima na temelju tih propisa, a na koji zapravo ni voditelj obrade ni ispitanik ne mogu utjecati.